

УДК 37.018.1

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.76-3.3>**В. М. Шахрай**

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач лабораторії інституційного виховання
Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України

ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА В УКРАЇНСЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ

У статті наголошується на актуальності проблеми підготовки молоді, зокрема старшокласників, до відповідального батьківства, використання із цією метою ідей, які напрацювала українська педагогічна думка з давніх часів дотепер. Виокремлюються позиції, вироблені українською народною педагогікою: надання батьківству пріоритетної ролі у вихованні дітей; в основі сімейного виховання – батьківська любов, самовіддана і водночас вимоглива; належне батьківське виховання має сформувати високоморальну особистість. Характеризуються підходи до батьківства, що відображені в літературних пам'ятках («Повчання Володимира Мономаха дітям», творчість гуманістів епохи Відродження, Г. Сковороди, поетичні твори І. Котляревського, Т. Шевченка). У них батьківство і материнство висвітлюється як важлива місія, що проявляється в безмежній турботі про дітей, підготовці їх до гідного людського життя. Аналізуються праці відомих педагогів (К. Ушинський, С. Русова, І. Огієнко, Г. Ващенко, А. Макаренко, В. Сухомлинський), де розкриваються сутнісні характеристики відповідального батьківства (піклування про фізичний та інтелектуальний розвиток дітей, створення умов для задоволення їхніх пізнавальних інтересів, розуміння психологічних особливостей дитини, здійснення виховного впливу на основі батьківського авторитету, справжня любов до дітей тощо), акцентується увага на обов'язковій підготовці молоді, починаючи зі школи, до подружнього життя і батьківства.

Здійснюється огляд окремих досліджень останніх десятиліть, у яких наголошується на важливості підвищення педагогічної культури батьків, необхідності підготовки учнівської та студентської молоді до батьківства, використання у процесі такої підготовки закордонного досвіду. Наголошується на доцільності використання ідей щодо батьківства в сучасному виховному процесі, насамперед розуміння того, що батьківство є відповідальною справою, потребує належних знань і вмінь, обов'язкової підготовки до нього, здатності вираження любові до дитини та здійснення ефективного, заснованого на батьківському авторитеті, сімейного виховання.

Ключові слова: батьківство, педагогіка, народна педагогіка, українські дослідники, діти, батьківська любов, батьківський авторитет, підготовка.

Постановка проблеми. Становище дітей у будь-якому суспільстві є показником міри його зрілості та здатності до розвитку. Якщо діти огорнуті увагою і піклуванням, то вони зазвичай виростають людьми моральними та готовими до співпраці з навколишнім соціумом, здатними на підтримку інших та власну самореалізацію. Місію введення дітей у світ соціальних відносин мають виконувати насамперед батьки, природні вихователі своїх дітей, які здійснюють належне сімейне виховання. Водночас частина батьків у сучасному українському суспільстві неспроможні налагоджувати повноцінні батьківсько-дитячі взаємини. Про це свідчить, зокрема, такий факт, що зі 104 469 дітей, які станом на 1 січня 2018 р. перебували в закладах інституційного догляду, лише 8 765 дітей (8,4%) мали статус сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування, решта 95 704 дитини (91,6%), маючи батьків, виховувалися в інституціях [9]. Батьки часто не мають відповідних знань і вмінь, щоб гармонійно взаємодіяти із власними дітьми. Тому постає про-

блема підготовки молоді, зокрема старшокласників, до майбутнього батьківства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти підготовки учнівської молоді до подружнього життя і батьківства розкриває у своїх дослідженнях В. Кравець [6]. Висвітлення теоретичних засад підготовки старшокласників до відповідального батьківства, з'ясування стану сформованості готовності сучасних старшокласників до відповідального батьківства здійснюється у працях Л. Гончар, Л. Канішевської, О. Смально, В. Шахрай [2; 4; 15; 24]. Підготовка студентської молоді, здобувачів професійно-технічної освіти до усвідомленого батьківства досліджується С. Красіним, К. Федюшкіною [7; 23]. Характеристику деяких аспектів інституту батьківства в історії української етнопедагогіки здійснила О. Ярошинська. Водночас вважаємо доцільним з'ясування тих ідей щодо батьківства, що вироблені українською педагогікою, які можна актуалізувати у процесі підготовки старшокласників до відповідального батьківства.

Мета статті – здійснити аналіз ідей щодо батьківства в українській педагогічній думці, з'ясувати можливість їх використання у процесі формування готовності до відповідального батьківства сучасних старшокласників.

Виклад основного матеріалу. Ґрунтовно і всебічно висвітлені засади сімейного виховання та роль батьків у становленні дитини в українській народній педагогіці, яка є системою методів і засобів виховання, що передаються від покоління до покоління [16, с. 5]. В арсеналі народної педагогіки багато засобів – фольклор, звичаї, традиції, обряди, різні види народного мистецтва, сімейний побут тощо. І всі вони стають дієвим інструментом розвитку дитини насамперед завдяки вмілому їх використанню батьками. Українська народна мудрість, що втілена, зокрема, у прислів'ях і приказках [20], ставить батьків на найвище місце в людському житті («За гроші не купиш ні батька, ні матері, ні родини», «Шануй Батька та Бога – буде тобі всюди дорога», «Нема у світі цвіту цвітійшого від маківочки, нема ж і роду ріднішого над матіночки», «Матір ні купити, ні заслужити»). Найважливішою життєвою опорою для дитини, джерелом її радості є батьківська любов, самовіддана і водночас вимоглива («У дитини заболить пальчик, а в мами серце», «Отець по-батьківськи поб'є, по-батьківськи й помилує»). Проте в народі застерігають, що батькам у своїй любові «треба мати почуття міри, ніколи не впадати в нерозумну, сліпу любов, яка спотворює, калічить дитину» [16, с. 106]. Ця засторога звучить у прислів'ї – «Гарна мазана паляниця, а не дитина». Педагогічні народні вислови спрямовують батьків на здійснення належного виховання, результатом якого буде сформована особистість на основі моральних цінностей, розумна та відповідальна («Не збирай сину худоби, збери йому розум», «Пропає батько з дурним сином»). Водночас діти мають з належною шанобою ставитися до батьків, надавати їм всебічну підтримку та допомогу. Якщо ж цього не стається, то в дорослих дітей трапляються негаразди («Як батька покинеш, так і сам загинеш»).

Батько і мати в народному сімейному вихованні доповнюють один одного. В. Скуратівський, знаний дослідник народної культури, зазначає, що якщо мати за своєю природою є втіленням ласки, ніжності, надмірної доброти, то з батьком асоціюються значно вимогливіші, практичніші означення [14, с. 35]. Для дитячої дисциплінованості, дотримання моральних норм, набуття трудових навичок дуже важливим було батьківське слово, яке було законом, водночас «навчало, об'єднувало й утверджувало моральні устої» [14, с. 28]. Найдієвішим методом батьківського виховання був приклад батьків, їхнє ставлення один до одного, до роди-

чів, сусідів, членів громади, до виконання своїх господарських обов'язків.

Можемо стверджувати, що кращі надбання народної педагогіки варто використовувати в суспільному та сімейному вихованні і в нинішній період. Погоджуємось із думкою В. Скуратівського про важливість актуалізації ідей української родинної педагогіки: «Нехай не всі форми, пов'язані із традиційним вихованням, прийнятні в наш час, але більшість зразків народної етнопедагогіки – прищеплення любові до праці, до хліба, до людських та моральних цінностей – варто й необхідно засвоювати, повертати із забуття» [14, с. 37].

Однією з перших праць, де висвітлювались педагогічні ідеї, зокрема щодо батьківства, було «Повчання Володимира Мономаха дітям». Великий київський князь, будучи на престолі у XII ст., подає приклад мудрого, відповідального батька, що навчає власних дітей та підданих дотримуватись норм гідного людини життя. Він вчить захищати слабших («перш за все не забувайте убогих, а яко можете, по силі годуйте їх і подавайте сиротам»), проявляти гуманність до будь-якої людини, шанувати старших, не принижувати інших, зокрема в розмові («не ганьбити нікого в розмові»), бути щирим («бесіду вести без лукавства»). Особливо застерігає князь своїх дітей від лінощів («адже буває, що через лень людина зненацька гине»), від надмірностей («ні їжі, ні пиття не віддавайтесь без міри, ні солодкому сну»), від людських пороків («брехні остерігайтесь і пияцтва, і облуди, від того душа гине і тіло»). Мудрий правитель закликає турбуватися про простий народ, чинити все по справедливості та постійно вчитися («що вмієте, того не забувайте, а чого не вмієте, того навчайтесь») [3].

Українські гуманісти епохи Відродження (кінець XV – початок XVIII ст.) порушували питання буття людини, її моральних засад, існування різноманітних людських проблем. Один із мислителів цієї епохи С. Оріховський загострював увагу на необхідності союзу чоловіка і жінки, які мають народити дітей, гідно їх виховати. Він уважав, що сімейне життя сповнене турботами й обов'язками: «Ми у шлюбному зв'язку не можемо бути без турбот, бо мати жінку, народжувати дітей, утримувати сім'ю й тому подібне <...> не буває без турбот і тривоги» [19, с. 145]. Обов'язок батька – підготувати своїх дітей до дорослого життя, дати їм освіту, спрямувати на добрі справи: «Кожний добрий батько мовить до сина: «Сину мій любий, або кращим будь, або од мене гіршим не будь» [19, с. 265]. Належне виховання, як уважає С. Оріховський, сприяє тому, що син продовжує досягнення батька і «батькову доблесть своєю доповнює» [19, с. 265].

До проблем батьківства і сімейного виховання звертався у своїй творчості Г. Сковорода. У притчі «Благодарный Еродій» видатний філософ і педа-

гог наголошує на двох основних батьківських обов'язках – народити дітей і виховати їх, навчити правилам людського життя. Якщо ж батьківство обмежується лише народженням дитини, то таких батьків Г. Сковорода називає напівбатьком і напівматір'ю. Значення сімейного виховання, на думку мислителя, виявляється в тому, що воно є природним, спрямоване на розвиток природних задатків дитини, закладення основ життєвої самостійності й активності. Найбільше благо, що дав батько, Г. Сковорода визначає словами Еродія (птаха): «Народив і виростив нам посріблені крила, ноги, які відштовхують голови зміїв, ніс, що шматує їх. Це наша і їжа, і слава» [13, с. 104]. Важливим є й те, що правильне сімейне виховання формує любов до батьків, розвиває почуття синівської вдячності.

Цінні педагогічні думки про батьків і їхню роль у підготовці дитини до дорослого життя віднаходимо у творах українських письменників і поетів, зокрема у творчості І. Котляревського та Т. Шевченка. І. Котляревський у бурлескній поемі «Енеїда» картає батьків за неправильне сімейне виховання, за невміння бути вимогливими до дітей, що веде їх до моральної деградації та життєвої неспроможності. Поет жартівливо зображує таких батьків у пеклі, куди вони потрапили через те, що «синів не вчили, а гладили по головах, і тільки знай, що їх хвалили». І внаслідок такого невдалого сімейного виховання «синки в ледащо пустилися, пішли в нінащо», насамперед прагнучи якнайшвидше добратись до батьківської спадщини [5, с. 87].

У Т. Шевченка, натомість, мати постає як людський ідеал, як утілення відданості, жертвовності, безмежної любові і доброти у ставленні до власної дитини. У таких поезіях, як «Сон» («На панщині пшеницю жала <...>»), «Наймичка», «Ой люлі, люлі, моя дитино», «У наших раї на землі», поет показує велич і трагізм долі матері у феодальному суспільстві, суспільстві нерівності та кривди. Водночас великий гуманіст переконаний, що в людському бутті «нічого кращого немає, як тая мати молодая з своїм дитяточком малим», і називає матір святою, гідної пошани і поклоніння [25, с. 404].

Значну увагу батьківському вихованню приділив К. Ушинський, який уважав батьків, сім'ю відповідальними за опанування дитиною рідної мови, зміцнення її здоров'я, розвиток пізнавальних інтересів. Батьки мають спрямовувати дітей до різноманітної діяльності, до праці, завдяки яким дитина активно пізнає навколишній світ, збагачує свої почуття. Видатний педагог особливо наголошував на необхідності батьків бути чесними зі своїми дітьми, намагатися зрозуміти почуття дитини, надмірно не втручатись у дитяче життя, адже це призводить нерідко до калічення дитячих душ.

Батьки у взаєминах мають бути прикладом поваги один до одного – «де батьки люблять і поважають один одного, там і діти будуть любити і поважати їх» [22, с. 318]. Важливою є підготовка до батьківства, надання молоді понять про виховання, про закони життя, про фізичні та психічні особливості дітей [22, с. 438].

Велике значення родинному вихованню в розвитку дитини, зокрема віком до восьми років, надавала С. Русова, яка зазначала, що для повноцінного розвитку дитини, для пробудження її здібностей, формування критичної думки, виховання позитивних соціальних почуттів, задоволення дитячої потреби в розумній активності «бажано мати коло дитини свідому, розвинену особу, що знала б, як керувати вихованням, і добре розуміла психологію дитини. Найкращим таким керманічем мусить бути рідна мати дитини – природна вихователька своїх дітей» [11, с. 34]. У статті «Мати в поезії Шевченка» видатний педагог наголошує, що без ласки матері, основного материнського інструменту впливу на дитину, «холодно, страшно було б жити, й ніяка школа, ніякі дитячі сади або дитячі захистки не дадуть дитині того добра, <...> не розбудять так у дітях почуття правди і любові, як щире виховання свідомої матері» [11, с. 288].

Інший відомий український педагог С. Сірополко також визнавав важливу роль у становленні дитини відповідальних батьків, які мають усвідомлювати свої батьківські обов'язки і мати знання із проблем виховання дітей. Тому він підтримував введення у шкільні програми середніх шкіл курсів гігієни, педагогіки, а також різноманітних курсів для матерів щодо виховання дітей [12, с. 56].

Відповідальність батьків у вихованні молодого покоління різнобічно розглядав А. Макаренко. Він писав: «Виховує все: люди, речі, явища, але насамперед і найбільше люди. З них на першому місці – батьки і педагоги» [8, с. 10]. Батьки є відповідальними перед суспільством за результати свого виховання, тому повинні з великою серйозністю ставитись до свого батьківства. Педагог наголошував: «Виховання дітей – це велика, серйозна і дуже відповідальна справа, і це справа, звичайно, важка <...> Якщо ви породили дитину, – це значить на багато років вперед ви віддали їй усе напруження своєї думки, усю свою увагу і всю свою волю» [8, с. 14]. Особливе значення в сімейному вихованні має батьківська любов, адже «люди, виховані без батьківської любові, – часто скалічені люди» [8, с. 21]. Значну роль у позитивному впливі на дитину відіграє батьківський авторитет, що ґрунтується на виваженій, осмисленій сімейній дисципліні.

Велике значення здоровим сімейним стосункам на основі духовно-моральних норм як запоруки належного виховання молодого покоління надавав відомий український педагог Г. Ващенко.

Розглядаючи втілення українського виховного ідеалу в народній пісні, він зазначає, що в ній віддзеркалюються любов і пошана до батьків, подається зворушливий образ матері, яка всю себе віддає своїм дітям, оспівуються глибокі почуття дітей до батьків у відповідь на материнську і батьківську любов. Педагог наголошує, що «здорова родина, в якій батьки люблять дітей, а діти з пошаною і любов'ю ставляться до батьків і живуть у згоді між собою, є основою здорового суспільного життя» [1, с. 141].

Ґрунтовно відповідальне батьківство як чинник належного зростання особистості розглядав В. Сухомлинський. На його думку, основою сімейного виховання є батьківський авторитет, який формується прикладом гідних учинків батьків, що є джерелом дитячої гордості і радості. Видатний педагог був переконаний, що «розвиток особистості залежить насамперед від того, якими людьми постають перед дитиною мати й батько» [17, с. 86]. Неодмінними елементами сімейного виховання має бути сердечна турбота про дітей, зацікавленість їхніми справами, віра в їхні багатогранні здібності, здатність відчувати душу власної дитини і відгукуватись на її тривожні чи радісні сигнали. Недопустиме в сім'ї насильство над дітьми, що призводить до розвитку в них безсердечності та жорстокості. Видатний педагог застерігає, що немає шкідливішого і лиховіснішого в батьківському впливі, ніж силові засоби, адже «фізичні покарання є насильством не тільки над тілом, але й над духом людини; ремінець робить нечутливою не тільки спину, але й серце, почуття» [18, с. 541].

Важливою, на думку В. Сухомлинського, є підготовка юного покоління до сімейного життя і батьківства. Педагог переконаний, що «формування моральної готовності до кохання, шлюбу, народження і виховання дітей, материнства і батьківства – це піклування школи про особисте щастя дитини» [17, с. 192]. Тому вже із 12–13-річними підлітками він проводив бесіди про любов – про любов як відповідальність, як почуття, яке обгороджене розумом і осяяне думкою про майбутнє. В. Сухомлинський у бесідах з учнями наголошував, що немає якоїсь спеціальної науки «любові», а є наука людяності. І «хто опанував її, той готовий до благородних духовно-психологічних і морально-естетичних відносин, готовий до створення нової людини. Кохання – це найсуворіший екзамен людяності. Але перші екзамени із цього предмета людина складає в дитинстві й отрочстві, коли вона віддає частинку своїх духовних сил іншим людям» [18, с. 556].

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. проблема відповідального батьківства порушується у працях Л. Гончар, О. Докукіної, К. Журби, В. Поставого й інших дослідників. Вони наголошують на необхідності опанування батьками педагогічної куль-

тури, що передбачає знання психологічних особливостей дітей різного віку, основних напрямів родинного виховання, правил і методів виховання дітей у сім'ї, налагодження партнерської взаємодії батьків із закладом освіти, де навчаються їхні діти тощо [10].

Цікавими є дослідження інституту батьківства в контексті етнопедагогіки, здійснені О. Ярошинською. Вона вказує на значення батьківства у вихованні молодих поколінь, передачі їм культурних надбань народу, розвитку мови та мовленнєвого етикету. Дослідниця виділяє шість періодів становлення батьківства в Україні та вважає, що на сучасному етапі для посилення виховного потенціалу інституту батьківства необхідно здійснювати ранню підготовку молоді до виконання рольових функцій чоловіка і дружини, батька і матері. У такій підготовці бажано спрямовувати молодь на збалансовану участь у вихованні дітей обох членів подружжя. Важливим, на думку дослідниці, є об'єднання зусиль держави, школи, громадських організацій, центрів соціальних служб для молоді, церкви в наданні сім'ї дієвої допомоги.

Проблемі підготовки учнівської молоді до сімейного життя та батьківства багато уваги приділив у педагогічній творчості В. Кравець. Дослідник, зокрема, наголошує на використанні міжнародного досвіду у процесі підготовки учнівської молоді до відповідального батьківства та вказує на такі аспекти його застосування, як: ознайомлення учнів із віковими етапами розвитку дитини, формування в юнаків і дівчат моральних якостей і почуттів, опанування учнями необхідних навичок для побудови та розвитку подружніх і сімейних стосунків, набуття соціальних і комунікативних навичок, підвищення поінформованості учнів про цінність і відповідальність батьківства тощо. Це зумовлює необхідність підвищення кваліфікації вчителів, упровадження інноваційних медіаосвітніх технологій, тренінгів, розроблення різноманітних проєктів [6].

Останніми роками питання батьківства та необхідності підготовки до нього молоді порушується в дослідженнях С. Красіна, О. Смально, К. Федюшкіної [7; 15; 23]. Вони вказують на доцільність розроблення цікавих для старшокласників і студентів форм роботи з метою формування в них відповідального батьківства, організації проєктної діяльності, тренінгів, дискусійних занять тощо.

Висновки і пропозиції. Отже, виокремлюємо такі ідеї у українській педагогіці, які мають суттєве значення у формуванні готовності до відповідального батьківства сучасних старшокласників: в основі відповідального батьківства – батьківська любов та батьківський авторитет, який базується насамперед на прикладах гідної поведінки батька і матері, що виключає будь-які форми

насильства над дитиною; сімейне (батьківське) виховання є складною, напруженою діяльністю, яка потребує обов'язкової підготовки молодих людей, що має здійснюватись як у сім'ї, так і в закладах освіти. Така підготовка базується на розумінні старшокласниками психологічних особливостей дітей різного віку, опанування ними знань, умінь для здійснення належного сімейного виховання, побудови гармонійних подружніх та батьківсько-дитячих взаємин. Змістово-методичні аспекти підготовки старшокласників до відповідального батьківства будуть відображені в подальших дослідженнях автора.

Список використаної літератури:

1. Ващенко Г. Виховний ідеал : підручник для виховників, учителів і українських родин / вст. сл. про авт. О. Ковалю. 2-е вид. Брюссель, 1976. 208 с.
2. Гончар Л. Теоретичні аспекти формування готовності до відповідального батьківства у старшокласників. *Prešovská univerzita v Prešove Pedagogická fakulta vzdelávanie a spoločnosť. Medzinárodný nekonferenčný zborník*. Prešov, 2020. С. 81–87.
3. З «Повчання Володимира Мономаха дітям». *Антологія української літератури* : у 3-х т. Київ : Веселка, 1984. Т. 1. С. 70–72.
4. Канишевська Л. Вивчення стану готовності до відповідального батьківства у старшокласників шкіл-інтернатів. *Зростаюча особистість у смислоцінних обрисах* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 15 грудня 2020 р. Івано-Франківськ : НАІР, 2020. С. 83–87.
5. Котляревський І. Поетичні твори. Драматичні твори. Листи. Київ : Наукова думка, 1982. 320 с.
6. Кравець В. Підготовка школярів до виконання батьківських функцій: зарубіжний досвід. *Педагогічний альманах*. 2018. Вип. 40. С. 10–18.
7. Красін С. Реалізація педагогічних умов формування у студентів вищої школи готовності до усвідомленого батьківства. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2020. № 48. С. 172–182.
8. Макаренко А. Книга для батьків. Пер. з рос. Київ : Радянська школа, 1980. 327 с.
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо реформування системи інституційного догляду та виховання дітей : пояснювальна записка до проекту закону України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/G102269A.html (дата звернення: 25.05.2021).
10. Програма формування педагогічної культури батьків / за ред. В. Постоного. Київ, 2003. 108 с.
11. Русова С. Вибрані педагогічні твори. Київ : Освіта, 1996. 304 с.
12. Сірополко С. Школознавство. Прага, 1926. 64 с.
13. Сковорода Г. Благодарный Еродій. *Повне зібрання творів* / Г. Сковорода. Київ, 1973. Т. 2. С. 99–118.
14. Скуратівський В. Покуть. Київ : Довіра, 1992. 236 с.
15. Смалько О. Педагогічні умови формування відповідального ставлення до батьківства у студентів класичного університету в позааудиторній виховній роботі. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2016. Вип. 1. С. 293–300.
16. Стельмахович М. Українська народна педагогіка : навчально-методичний посібник. Київ : ІЗМН, 1997. 232 с.
17. Сухомлинський В. Вибрані твори : у 5-и т. Київ : Рад. шк., 1976. Т. 1. 670 с.
18. Сухомлинський В. Вибрані твори : у 5-и т. Київ : Рад. шк., 1976. Т. 2. 654 с.
19. Українські гуманісти епохи Відродження : антологія : у 2-х ч. / НАН України, Ін-т філософії ; упоряд., передм., прим. В. Литвинова ; відп. ред. В. Нічик. Київ : Наукова думка ; Основи, 1995. Ч. 1 / Ю. Дрогобич, П. Русин, С. Оріховський. 430 с.
20. Українські приказки, прислів'я і таке інше / уклад М. Номис. Київ : Либідь, 1993. 768 с.
21. Ушинский К. Собрание сочинений. Москва ; Ленинград, 1950. Т. 10. 668 с.
22. Федюшкіна К. Формування усвідомленого ставлення до батьківства у здобувачів професійно-технічної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05. Київ, 2020. 22 с.
23. Шахрай В. Формування готовності старшокласників до відповідального батьківства: основні поняття дослідження. *Інноватика у вихованні*. 2020. Вип. 11 (2). С. 48–55.
24. Шевченко Т. Кобзар. Київ : Дніпро, 1986. 542 с.
25. Ярошинська О. Розвиток поглядів на інститут батьківства в історії української етнопедагогіки : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2005. 18 с.

Shakhrai V. Problem of responsible parenting in Ukrainian pedagogy

The article emphasizes the urgency of the problem of the youth preparation, in particular high school students, to responsible parenting and using the achievements of pedagogy made since olden to modern times. The positions of Ukrainian folk pedagogy are highlighted: the providing the priority of parenting in the upbringing of a child; the parenting love, selfless and exacting, is the basis of the family upbringing; proper parenting upbringing should form the high moral personality. The approaches to parenting exposed

in literary heritage ("Volodymyr Monomakh's Instructions to Children", works of humanists of Renaissance, H. Skovoroda, poetic works of I. Kotliarevskiy, T. Shevchenko). They regard parenting as the important mission that is comes out in the limitless care of their children and their preparation to worthy human life. The works of the outstanding pedagogues are analyzed (K. Ushynskiy, S. Rusova, I. Ohiienko, H. Vashchenko, A. Makarenko, V. Sukhomlynskiyi) where the core characteristics of responsible parenting are revealed (the care of physical and intellectual development of children, creating the conditions for fulfillment of their cognitive interests, comprehension of their psychological peculiarities, realization of educative influence on the basis of the parenting authority, true love for their children). The attention on the compulsory preparation of adolescents, directly from school, to the family life and parenting is accented.

The survey of separate investigations of the latest decades is made where the importance of the raise of pedagogical culture of parents, the importance of the youth's preparation to parenting and usage of in this preparation the foreign experience is emphasized. The expediency of using the ideas of the parenting in modern educational process is emphasized primarily understanding that parenting is the responsible process and needs corresponding knowledge and skills, compulsory preparation, ability of expression of love to a child and realization of the effective family upbringing based on the parental authority.

Key words: *parenting, pedagogy, folk pedagogy, Ukrainian researchers, children, parental love, parental authority, preparation.*